

FinFluencers - Young Financial Influencers - Positive influence on the financial literacy and entrepreneurial potential of young people.

Erasmus+ / 2021-1-BG01-KA220-YOU-000028689

Финансова грамотност и обучение, съществуващи умения, пропуски и подкрепа (Сравнителен доклад / Изследване и оценка на уменията)

РЕЗЮМЕ

Финансовата грамотност е призната за основен компонент на цялостната стабилност на финансовата система. Да бъдеш финансово осведомен и отговорен е основно умение в днешния глобализиран свят.

Младите се превръщат в зрели хора в свят, който ще бъде коренно различен от този, в който са живели техните родители. Тези различия са очевидни в почти всеки аспект от нашето ежедневие, включително в личните финанси. Например развитието на дигитализацията трансформира финансовия свят в много аспекти, като го направи едновременно по-опростен и по-сложен. От една страна, новите технологии улесняват управлението на финансовите ресурси и създават нови валути и услуги, но от друга страна изискват по-голямо участие, взаимодействие и по-висока информираност. Постоянната криза и липсата на сигурност диктуват необходимостта, младите хора да бъдат достатъчно проактивни и смели при вземането на финансови решения.

Първите финансови познания за младите хора, необходими, за да станат независими и самодостатъчни, имат съществени последици по отношение на това колко подготвени са те, да облекчат финансовия си стрес и да подобрят финансовата си устойчивост. Формирането на финансови навици започва в предучилищна възраст. Началното и средно образование допълнително подобряват знанията и уменията на младите хора за разбиране и управление на личните финанси. Въпреки това, усилията за повишаване на финансовата грамотност, чрез образование, имат смесена ефективност, което предполага, че други фактори влияят върху финансовата осведоменост и знания. Един такъв фактор е семейството, където се придобива голяма част от финансовата грамотност. Освен това, извънучилищното образование и обучение, предлагани от неправителствени организации и организации на гражданското общество, също са важни за усвояване на специфични предприемачески и финансови умения за управление на финансовите средства.

Разработен за справяне и по-нататъшно изследване на тези предизвикателства, проектът FinFluencers е 24-месечна партньорска инициатива, насочена към подобряване на финансовата грамотност и предприемаческия потенциал на младите хора. Стартирана през ноември 2021 г., тя е подкрепена от програма Еразъм + на Европейската комисия (ЕК) и се изпълнява от шест партньори от България, Кипър, Гърция, Северна Македония и Португалия.

Комбинирайки опита на партньорите, проектът FinFluencers ще доведе до разнообразие от осезаеми и устойчиви резултати, изградени като цялостна работна програма, състояща се от три основни резултата от проекта (PR). Проектът предлага:

- интегриран подход за подобряване на финансовата грамотност на младите хора,
- сливане на добре документирани нужди със силно персонализирани учебни материали, достъпни свободно онлайн, както и
- малки пилотни и мрежови дейности, които формират основата на активна общност, подготвена за по-нататъшна подкрепа на младите хора за ефективно справяне с финансови проблеми.

Проектът също така ще има за цел да даде възможност на младите хора да оказват влияние сред техните неформални групи от приятели, колеги и общности, като подкрепят финансовата им грамотност, чрез повишаване на тяхната информираност и подобряване на уменията за управление и планиране на личните финанси.

Изследването по проекта се проведе през периода февруари – април 2022 г. и включваше пет организации от четири държави, а именно България, Гърция, Република Северна Македония и Португалия. Изследването се основава на обща методология и включва четири различни фази. По време на началната фаза на изследването партньорите по проекта проведоха задълбочено кабинетно и интернет проучване и анализ на националните данни за финансовата грамотност и образование в участващите страни. Паралелната качествена фаза на изследването се състоеше от фокус групи и полуструктурирани интервюта с представители на двете целеви групи във всяка страна. Партньорите по проекта проведоха допълнително онлайн проучване, за да получат някои основни количествени данни за текущото състояние на финансовата грамотност на младите хора. Различните фази на изследването включват приблизително 349 участници от различните целеви групи в участващите страни.

Настоящият документ, т.е. окончателният аналитичен доклад, е част от Резултат 1 от проекта (PR), който обхваща фазата, свързана с първоначалното картографиране и документиране на нуждите на младите хора в партньорските страни. Той предоставя поглед върху финансовата грамотност и образованието на младите хора в България, Гърция, Португалия и Република Северна Македония, като описва съществуващите умения и обучение, предлагани по темата, пропуските и недостатъците както в знанията, така и в подкрепата, подчертавайки съществуващите добри практики в подкрепа на финансовата грамотност и образование, ключови заинтересовани страни, политическа рамка и стимули. От гледна точка на проекта, заключенията и препоръките, включени в настоящия доклад, ще подкрепят и ще повлияят на по-нататъшното развитие на проекта, тъй като ключовите констатации ще бъдат включени в осъществяване на другите два основни резултата от проекта.

След анализ на текущото състояние на финансовата грамотност и образователните програми сред младежта, както и на националните политики в страните партньори, можем да направим следните изводи:

Финансова грамотност и образование – ключови и статистически данни от страните на партньорите в проекта.

Данните от Второто международно проучване на компетенциите за финансова грамотност, проведено през 2020 г. с помощта на световно признатия инструментариум на OECD/INFE, показват, че общите нива на финансова грамотност на населението в България, Гърция и Северна Македония са по-ниски от средните за ЕС.

Във всички страни проучването на OECD разкрива, че групите от населението с най-значителен дефицит на финансова грамотност са младите и възрастните хора, студентите, безработните, пенсионерите и жените, както и тези с ниски нива на образование и доходи.

Младите хора (на възраст 18-29 години) имат значително по-ниски резултати относно финансова грамотност и финансови познания в сравнение с останалата част от участниците в изследването. На основата на по-ниски финансови познания, те показват и по-малко разумно финансово поведение. Друго важно откритие предполага, че цифровото използване може да бъде в съответствие с по-високи финансови познания и по-разумни модели на финансово поведение.

Област, която изисква специално внимание, е сътрудничеството между различни участници, което се основава на цялостен подход към финансовото образование. Този процес трябва да включва различни заинтересовани страни, т.е. държавни институции, доставчици на формално и неформално образование, НПО и организации на гражданското общество, финансовия сектор и МСП.

Съществуващи умения и знания

Както бе споменато в предишните глави, финансовите знания са основен компонент на финансовата грамотност, тъй като помагат на хората да сравняват финансови продукти и услуги и да вземат подходящи, добре информирани финансови решения. През 2015 г. Международната мрежа за финансово образование на ОИСР (OECD-INFE) публикува рамката за основни компетенции относно финансовата грамотност за младежи, която съдържа основни компетенции относно финансовата грамотност.

По-голямата част от младите хора, участвали в дейността от страните партньори в проекта, оценяват финансовата си грамотност на средно ниво, като най-уверени са респондентите в България и по-малко уверени участниците в Република Северна Македония и Гърция. Въпреки това изглежда, те са изправени пред подобни проблеми при управлението на своите финансови средства и в разбирането на финансовите термини и процеси. Младите хора се чувстват уверени, когато отиват в банката, за да теглят пари в брой, когато плащат битови или други сметки и когато правят парични преводи онлайн. От друга страна, те се чувстват по-малко сигурни, когато планират разходи и когато четат и разбират договори. Младите хора са запознати с теми като лични спестявания, професионално развитие и кариера и са по-малко уверени относно теми като жилищни заеми, ипотeki и лесни кредити. По-голямата част от младите хора получават и обработват информацията относно финанси и финансови решения от онлайн източници, семейство и приятели и социални медии. Само 1 на всеки

четири анкетирани записва разходите си и следи месечните си разходи или на хартия (бележник) или на електронно устройство, използвайки онлайн приложение. Изследването установи, че образователното ниво на респондентите не определят нивото на финансова грамотност. По-определящ фактор е трудовият статус на респондента.

Обучение и подкрепа

В изследването партньорите по проекта са идентифицирали различни образователни и обучителни програми и инструменти, които са насочени пряко към финансовото образование, финансовата грамотност и в много случаи предприемачеството, тъй като тези теми са тясно свързани. България, Португалия и Северна Македония имат много съществуващи програми за обучение, както в училище, така и извън училище, насочени към финансова грамотност и образование сред младото население. Обучителната програма „Финанси за предприемачи“, която е официално одобрена от Министерството на образованието и науката на България като допълнителен учебен материал за ученици от 12 клас, е добър пример за обучение по финансова грамотност, предлагано от традиционната образователна система. Друг пример, Португалия е единствената страна (от участващите в изследването), в която финансовото образование е напълно интегрирано в училищната система и е задължителен предмет в учебната програма за учениците от първи до седми клас. Освен това, към момент текът публични консултации за включването на предмет „Финансова грамотност“, като част от учебната програма по математика през учебната 2022 / 2023 г. за учениците от гимназиалния курс. Изпълнението на учебната програма позволява на младите хора да придобият фундаментални знания и умения за решенията, които в бъдеще ще трябва да вземат относно личните си финанси. Извън образователната система има много популярни програми и инициативи, предлагани както от държавни, така и от организации с нестопанска цел/гражданско общество (т.е. Junior Achievement). Броят и ефективността на тези програми за подкрепа варират в различните страни. Зависи и от наличието на стратегически подход за посрещане на нуждите на младите хора в областта на финансовото образование.

Методи на преподаване и обучение

В нашето изследване открихме, че младите хора предпочитат онлайн платформи за обучение и мултимедийни / онлайн базирани ресурси като: анимирани презентации, мотивационни видеоклипове, кампании и съобщения в социалните медии, онлайн платформи и обучение чрез опит (например игри и сценарии за финансова грамотност), които биха могли да се актуализира лесно и да се персонализира за различни целеви групи млади хора, въз основа на техните нужди и текущо ниво на знания; подходящи както за извънучилищни дейности, така и за самообучение. По отношение на бъдещото развитие на учебните материали, ние забелязахме, че няма големи разлики между предлаганите възможности в областта на финансовата грамотност. Респондентите в страните партньори са по-склонни да подобрят уменията си в областта на личните финанси (т.е. лихви; „заемане“ на пари; инвестиции, спестявания, риск, морален риск; справяне с финансовия стрес; разбиране на правата на потребителите на финансови услуги; финансова разумност като ключово умение в живота) и разбиране и използване на финансови услуги (т.е. заеми, спестявания,

застраховки, сметки, кредити, кредитни карти; финансови услуги: институции и продукти; лесни кредити и какво да избягваме). В Португалия например новите политически цели в областта на образованието включват теми като цифрови финансови услуги и финансово образование за предприемачи.

Политики и поддръжка

По-нататъшното популяризиране и усвояване на съществуващите финансови образователни инициативи, програми и обучения, организирани от публичните институции и другите заинтересовани страни, е от съществено значение, и все повече училища и учители трябва да бъдат включени в дейности, свързани с финансовата грамотност на младите. В нашето кабинето проучване идентифицирахме различни инициативи и механизми за подкрепа, насочени към финансова грамотност и образование в целевите страни. Това, което се наблюдава, е, че само в Гърция липсва стратегия за финансова грамотност. В Португалия, например, няколко политики и стратегически документи се занимават конкретно с предизвикателствата, свързани с финансовото образование и грамотността както на възрастните, така и на младите хора. В Република Северна Македония, и България има национални стратегии, насочени към финансовата грамотност. Съществуват и други субекти от публичния и частния сектор, които са идентифицирани като ключови заинтересовани страни и вземащи решения по отношение на разработването и насърчаването на политики, инициативи и проекти в областта на финансовата грамотност на младите хора. Има различни малки и по-големи субекти, които работят активно по темата за финансова грамотност. В повечето страни международната организация Junior Achievement е доста активна в областта на финансовата грамотност и финансовото образование. Финансовият сектор (т.е. банки и застрахователни компании) също играе важна роля за повишаване на финансовата грамотност на младите. Това, което трябва да се подобри, е сътрудничеството и обхватът на тези инициативи, за да могат повече млади хора да бъдат включени и да се възползват от тези инициативи.

След направените изводи от проучването Партньорите в проекта ще планират и разработят основните продукти (т.е. моделът на обучение) и материали за повишаване на финансовата грамотност сред младите и онлайн обучението по финансова грамотност „Опознай своите финанси“ следвайки рамките, формулирани по-долу:

- Съдържанието на обучителните продукти трябва да бъде съобразено с различни социални групи (напр. млади хора), тъй като те имат различни образователни потребности, които произтичат от тяхното образователно ниво, социален статус, възраст и т.н. Всички тези

характеристики трябва да се вземат предвид по време на процеса на разработване на обучителната програма.

- Представянето да се осъществява по интерактивен начин, за предпочитане в смесен формат, позволяващ онлайн самообучение, съчетано с наставничество, групови дискусии и казуси (ситуации от реалния живот, в които младежите могат да се натъкнат (например – сключване на застраховка, поискане студентски заем, вземете „бърз“ заем и т.н.). Част от обучението трябва да се фокусира върху основни финансови умения, но предоставени по увлекателен и завладяващ начин, за да предоставят решения на ежедневните предизвикателства, пред които са изправени младите хора, като например сравняване на тарифи за мобилни телефони или изчисляване на лихва по студентски заем.
- По-нататъшното популяризиране и усвояване на съществуващите финансови образователни инициативи, програми и състезания, организирани от публичните институции и други заинтересовани страни, е от съществено значение и повече училища и учители трябва да бъдат включени в дейности, свързани с финансовата грамотност на младите. Информацията за съществуващите инициативи трябва да бъде включена в модулите за подпомагане на финансовата грамотност, като се промотират по увлекателен начин.
- Овластяване на младите хора да станат влиятелни лица сред техните неформални групи от приятели, колеги и общности, за да се подобри финансовата грамотност чрез повишаване на тяхната осведоменост и подобряване на уменията им за управление и планиране на личните финанси.

